

انقلاب اسلامی و نقش بین‌المللی ایران در منطقه

دکتر سیدعباس احمدی^۱

دانش‌آموخته جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

دکتر حیدر لطفی

استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

چکیده

در این پژوهش نقش بین‌المللی ایران در منطقه پس از انقلاب اسلامی (سال ۱۳۵۷) مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. برای انجام این پژوهش، شیوه‌ها و زمینه‌های مختلفی که ایران از طریق آن تلاش کرده است حوزه نفوذ خود را در منطقه توسعه بخشد، مطرح و بررسی شده است.

نتایج تحقیق نشان داد که فعالیت‌های ایران عمدتاً در ابعاد فرهنگی - مذهبی (اعزام مبلغ به خارج از کشور)، بهداشتی - درمانی، توسعه و عمران، رسانه‌ای و ورزشی انجام شده است و این اقدامات تا حدی به ایفای نقش بین‌المللی ایران در منطقه کمک کرده است. این گونه اقدامات ایران نشان از علاقه و توانمندی ایران برای حضور در خارج از مرزهایش دارد. شرایط جغرافیایی کشور و آرمانهای فرامرزی انقلاب اسلامی نیز بستر این امر را فراهم آورده است. این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده و چگونگی حضور ایران در محیط فراملی را برای ایفای نقش منطقه‌ای خود تبیین می‌کند.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، ایران، منطقه، نقش بین‌المللی

مقدمه

جایگاه ایران در منطقه پس از انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی در شرایطی در ایران به وقوع پیوست که کمتر کسی وقوع آنرا تصور می‌کرد. اکثر برآوردها از توان نظام موجود آن زمان در ایران، در نهایت به ثبات نسبی ختم می‌شد. از جمله ویژگی‌های تأثیرگذار و حیرت‌آور انقلاب اسلامی برای غرب و حتی جهان اسلام، احیای افکار و اندیشه‌های اسلامی در کشورهای مختلف بود. مهمترین تأثیر انقلاب اسلامی، احیای ارزش‌ها و آگاهی‌های اسلامی و القای تفکر اسلام سیاسی بود. اسلامی که به زعم بسیاری در صفحات کهن تاریخ، فرتوت شده و از اذهان رخت بر بسته بود، اینک با هسته‌ای قدرتمند و امواجی فراتر از مرزهای ملی بازگشته و به جریان افتاد. در واقع پیروزی انقلاب اسلامی نشان داد که ادیان، به ویژه دین اسلام با گذشت زمان و توسعه مدرنیزاسیون، نه تنها به پایان راه نرسیده است، بلکه مجدداً به عنوان مهمترین

راه نجات بشریت از ظلم و بیدادگری احیا شده و دنیای مادی گرای معنویت گریز را متوقف ساخته و دریچه‌ای از معنویات و اعتقادات مذهبی در راستای رستگاری و رهایی بشریت گشوده است.

سلسله تحولاتی که در ایران رخ داد علاوه بر تغییرات بنیادین در نظام سیاسی و جامعه ایران، در فراسوی مرزها نیز حرکت کرد و بقای خود را در گسترش ایدئولوژی در ابعاد جهانی دید. البته به اعتقاد بیشتر صاحب‌نظران، بیشترین تاثیر انقلاب در جهان اسلام و عرب قابل مشاهده است. در بخش وسیعی از این منطقه، انقلاب منبع الهام و تحرک و پویایی بوده است. تمام کسانی که از مادی‌گرایی افراطی در رویکرد به غرب نفرت و انزجار پیدا کرده بودند، با پیروزی انقلاب اسلامی شادمان گشته، تشویق شده و روحیه و هویت جدیدی یافتند. در حقیقت انقلاب اسلامی برای آنها الهام بخش بوده و موجب حرکت های نوین و قابل ملاحظه ای در جهان اسلام شد که در آن تفاوت های عمده شکلی و محتوایی با آن چه در گذشته رخ داد می‌داد، می‌توان یافت. به عبارتی دیگر، پیروزی انقلاب اسلامی آموزه‌های جدیدی در بعد نظری و عملی در اختیار آنها قرار داد که از مواضع انفعال خارج شده و خود را در حالت تهاجمی و دارای نقش بازیگری یافتند. به دیگر سخن، فضاهای اطراف ایران نیز در قالب لایه های پیرامون و نیمه پیرامون، از تحولات رخ داده در کانون متأثر شده و عمدتاً به سمت فعالیت و مشارکت سیاسی و قدرت یابی حرکت کردند (Esposito, 1999: 105).

مجموعه این شرایط باعث شد تا ایران بتواند نقش جدید خود را در منطقه ایفا نماید. ایران، این قدیمی‌ترین کشور نفت خیز خاور میانه و کانون انرژی جهانی، با موقعیت استثنایی خود در جهان اسلام و بویژه در دنیای شیعه، زمانی که در اثر انقلاب اسلامی هویتی تازه و مستقل یافت، توانست به تدریج اثرگذاری خود را در محیط فراملی نشان دهد. در واقع در نتیجه این اتفاق بود که جمهوری اسلامی با ماهیت دینی و مذهبی به عنوان یک بازیگر مهم در صحنه بین المللی نمایان شد.

روش تحقیق و گردآوری اطلاعات

روش مورد استفاده در این تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و اطلاعات مورد نیاز از اسناد و مدارک مکتوب (کتاب، مجلات تخصصی، مقالات و...) و نیز از اطلاعات شبکه جهانی (اینترنت) جمع‌آوری شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده از طریق روش کیفی انجام گرفته است.

مباحث نظری

معنای انقلاب

- انقلاب در معمولی‌ترین معنای آن تلاش برای ایجاد و تحول بنیادین در سیستم حکومت است (لاکویر، ۱۳۷۸، ص ۹۱) یا به گفته گلدستون، تسخیر غیرقانونی و معمولاً خشونت‌آمیز قدرت است که موجب تحول اساسی در نهادهای حکومت می‌شود (گلدستون، ۱۳۷۵، ص ۸۲). هانا آرنت نیز انقلاب را دگرگونی به معنای آغازی تازه می‌داند که خشونت در آن برای رهایی از ستمگری به قصد استقرار آزادی است (آرنت، ۱۳۶۱، ص ۴۷). تصاحب رسمی قدرت، جزء اجزاء ضروری فرآیند انقلاب است. در واقع آنچه که رخ می‌دهد آن است که گروه حاکم توسط گروهی دیگر ساقط شده و راه را برای تحولات سیاسی و اجتماعی بیشتری باز می‌نماید (Brier and Calvert, 1982, p11). به رغم وجود

تشابهاتی با تعاریف فوق، انقلاب اسلامی ایران خارج از مدار سرمایه‌داری غرب و سوسیالیسم شرق رخ داد. پیش‌شرط‌های فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ایدئولوژیکی (عنایت، ۱۳۷۷، ص ۴۴) به تسریع روند این انقلاب ایران کمک نمود و برخی از عوامل داخلی و خارجی موجب پیروزی آن شد.

حوزه نفوذ

حوزه نفوذ اصطلاحی است جغرافیایی که معنای آن به رسمیت شناخته شدن حق برتری یک کشور در قلمرویی معین است (آشوری، ۱۳۸۶، ص ۱۴۳). از نظر مفهومی باید گفت عوامل گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... به مثابه فرصت‌هایی هستند که کشورها معمولاً سعی می‌کنند از طریق آن در دیگر کشورها و فضاها جغرافیایی نفوذ کرده و استیلای خویش را اعمال نمایند. به دیگر سخن می‌توان گفت که حوزه نفوذ، بخشهایی از یک فضای جغرافیایی و انسانی را شامل می‌شود که تحت تأثیر یک یا چند متغیر سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، نظامی، امنیتی، تجاری، تکنولوژیکی و رسانه‌ای کشور یا بازیگر قدرتمند قرار می‌گیرد (حافظ‌نیا، ۱۳۸۵، ص ۱۱۴). به عبارت دیگر، حوزه نفوذ عبارت است از سرزمین‌ها و فضاها جغرافیایی خارج از مرزهای یک واحد سیاسی (کشور، سازمان و...) که در دایره تأثیر گذاری و قلمرو ژئوپلیتیک آن واحد قرار می‌گیرند و واحد سیاسی ذی نفوذ می‌تواند در این قلمرو خود نمایی کند. این اثرگذاری می‌تواند در سطوح منطقه‌ای و جهانی رخ دهد و تأثیر یک کشور بر سرزمین، فضا و افراد ملت در کشورهای دیگر را بیان نماید (حافظ‌نیا، ۱۳۸۶، ص ۱۱۸). در حوزه نفوذ یک کشور، معمولاً حق برتری سیاسی یا اقتصادی آن کشور به رسمیت شناخته می‌شود. ایجاد این حق برتری عمدتاً از روش‌های غیر نظامی، نظیر شیوه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی حاصل می‌شود (روشن، ۱۳۸۵، ص ۹۴). حوزه نفوذ به طور غیر رسمی در مورد مناطقی به کار برده می‌شود که در آنها قدرت سرکردگی یک کشور تداوم داشته یا بتواند تداوم داشته باشد. مثلاً منطقه کارائیب را حوزه نفوذ ایالات متحده، جنوب شرقی آسیا را حوزه نفوذ چین و اروپای شرقی را حوزه نفوذ روسیه می‌خوانند (پستا، ۱۳۷۵، ص ۵۰).

به این ترتیب مشخص می‌شود که ایجاد و گسترش حوزه‌های نفوذ برای کشورها امری ضروری است. زیرا دستیابی به برخی از اهداف و منافع ملی کشورها از پی‌گیری همین سیاست محقق می‌شود. به این خاطر است که در نظام جهانی، کشورها برای پیشبرد هدف‌های داخلی و خارجی خود، کشورهای دیگر را به نحوی تحت تأثیر قرار می‌دهند. عمل تأثیر گذاری بر رفتار دیگر کشورها، چه از جانب کشورهای قویتر بر کشورهای ضعیفتر و چه از جانب کشورهای ضعیفتر بر کشورهای قویتر، مساله اصلی در مناسبات بین‌المللی است (روشندل، ۱۳۷۴، ص ۹۳).

نکته قابل توجه دیگر اینکه حوزه نفوذ و میدان اثرگذاری و نقش‌آفرینی یک واحد سیاسی، محصول توان و قدرت ملی آن است. به این ترتیب، یک واحد سیاسی نمی‌تواند به یک نسبت سایر کشورها را تحت تأثیر قدرت خویش قرار دهد. حوزه اطلاق قدرت به نسبت قابلیت‌ها و توانایی‌های یک کشور در نوسان است. گاه اندکی از کشورها در منطقه‌ای خاص نسبت به اعمال قدرت یک واحد سیاسی از خود واکنش نشان می‌دهند، در حالی که در مواردی حوزه نفوذ و تأثیرگذاری یک کشور به وسعت نظام بین‌المللی است (قوام، ۱۳۷۰، ص ۸۸).

همانطور که اشاره شد، محدوده منافع ملی را قدرت و عناصر تشکیل دهنده آن تعیین می کنند. در حالی که یک کشور کوچک و متوسط، حوزه منافع ملی خود را بر اساس مرزبندی های جغرافیایی متعارف و در چهارچوب حفظ تمامیت ارضی تعیین می کند، کشورهای بزرگتر به موازات قدرت و توانایی شان، به مرزهای متعارف ملی خویش بسنده نکرده و منافع ملی خود را در ورای مرزها جستجو می کنند (قوم، ۱۳۷۰، ص ۱۱۷).

یافته های تحقیق؛ حضور ایران در محیط فراملی

در زمینه فرهنگی مذهبی (اعزام مبلغ به خارج از کشور)

اعزام مبلغ ایرانی به خارج از کشور برای گسترش معارف دینی سابقه زیادی ندارد. نخستین بار در زمان آیت اله بروجردی مبلغانی به سایر کشورها از جمله کشورهای اروپایی و آمریکایی فرستاده شدند. تا آن زمان اعزام مبلغ به خارج از کشور مرسوم نبود. آیت اله بروجردی همچنین موفق شد در سال ۱۳۳۸ ه ش مسجد هامبورگ را راه اندازی کند که بعدها به «مسجد جعفری هامبورگ» مشهور شد (ادهم نژاد، ۱۳۸۲، ص ۱۲۰).

بعد از انقلاب اسلامی، ایران در این زمینه فعالیت گسترده ای را آغاز کرد. به طوریکه می توان از گزینش، آموزش، سازماندهی و اعزام مبلغ و مربی دینی به خارج از کشور به عنوان یکی از مهمترین فعالیت های فرهنگی و مذهبی ایران بعد از انقلاب نام برد. چندین سازمان مختلف در این زمینه فعالیت می کنند که مهمترین آنها سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی است. این سازمان در چارت تشکیلاتی خود دارای بخشی با نام «اداره کل اعزام مبلغ به خارج از کشور» است که فعالیتهای آن در چارچوب امور مذهبی و معنوی تعریف شده است. ایرانیان مهاجر و مسلمانان گوشه و کنار جهان، بیشترین بهره گیرندگان از فعالیتهای این اداره کل هستند. بر همین اساس، افراد به تناسب دانش دینی، علمی و آگاهی از مسایل فرهنگی روز جهان، جهت انجام این امور انتخاب و برای انجام فعالیتهای تبلیغی اعزام می شوند (سایت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ۱۳۸۷). اداره کل یادشده که اکنون به «مرکز بین المللی تبلیغ» تغییر نام داده است، همه ساله تعداد فراوانی مبلغ از طلاب ایرانی و غیر ایرانی به کشورهای مختلف جهان اعزام می کند تا آموزه های اسلامی و معارف مکتب تشیع را گسترش دهند. در سال ۱۳۸۷ حدود هزار نفر از طلاب غیر ایرانی از طرف این نهاد به بیش از پنجاه کشور جهان، جهت تبلیغ معارف دینی اعزام شدند (محمدی، ۱۳۸۷). این مرکز همچنین فعالیت های گسترده ای را در راستای فعالیت های قرآنی برای مخاطبان آن سوی مرزها طراحی کرده و توسعه فعالیت های مربوط به تبلیغ معارف شیعی را مد نظر خود قرار داده است (مشکی، ۱۳۸۷).

جدول ۱- استفاده از مبلغین دینی - مذهبی در کشورهای مختلف توسط سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (سال ۱۳۸۶)

مبلغین اعزامی	مبلغ ایرانی	مبلغ غیر ایرانی	به کارگیری مبلغ غیر ایرانی محلی	مبلغ استقراری ایرانی	مبلغ استقراری غیر ایرانی
تعداد	۱۴۶	۱۵۸۷	۶۷۷	۱۶	۱۳۵
تعداد کشورهای مقصد	۴۳	۳۱	-	-	-

منبع: احمدی، ۱۳۸۷

جدول ۲- استفاده از مبلغین دینی- مذهبی در کشورهای مختلف توسط سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (سال ۱۳۸۷)

مبلغین اعزامی	مبلغ ایرانی	مبلغ غیر ایرانی	به کار گیری مبلغ غیر ایرانی محلی	مبلغ استقراری	مبلغ استقراری غیر ایرانی
تعداد	۱۶۳	۱۶۷۰	۶۷۷	۱۶	۱۲۰
تعداد کشورهای مقصد	۴۷	۳۱	-	-	-

منبع: احمدی، ۱۳۸۷

همچنین مرکز امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری در زمینه فرهنگی مذهبی در خارج از ایران فعالیت هایی را آغاز کرده است. این مرکز اخیرا مبلغان زن را به کشورهای دیگر اعزام و فعالان زن را در عرصه حقوق بین الملل تربیت می کند. در این راستا، دوره آموزشی «سفیران نور» با هدف آموزش مبلغان زن در عرصه بین الملل، دوره آموزشی «سبا» جهت تربیت فعالین زن در عرصه حقوق بین الملل و دوره آموزشی «شمیم» به منظور توانمندسازی دختران جوان دانشجو و آشنایی آنان با مسائل زنان در سطح بین الملل در این مرکز تعریف شده که هدف آن حضور زنان ایرانی در مجامع بین المللی و مشارکت آنان در فرایند سیاستگذاری و تعمیم سازی در عرصه نظام بین المللی است (جام جم آنلاین، خرداد ۱۳۸۷). مبلغین شرکت کننده از بین دارندگان مدرک سطح سه حوزه یا مدرک کارشناسی ارشد و دکترا و مسلط به یک زبان خارجی انتخاب می شوند. آنان با شرکت در این دوره های تخصصی با مسائل حقوق بین المللی، کارکرد سازمانهای بین المللی مرتبط با مسائل زنان، شیوه های نوین تبلیغ و ... آشنا می شوند (طیبی زاده نوری، ۱۳۸۷).

سازمان تبلیغات اسلامی نیز یکی دیگر از نهادهایی است که در زمینه تبلیغ و اعزام مبلغ به فعالیت می پردازد. اگر چه عمده فعالیت های این سازمان در داخل کشور است ولی در آغاز تاسیس «سازماندهی و اعزام مبلغ و مربی به خارج از کشور با همکاری مراجع ذیربط» نیز از وظایف آن در نظر گرفته شده بود (سایت سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۷). همچنین دانشگاه بین المللی مصطفی (قم) همه ساله صدها نفر از دانشجویان خود را برای تبلیغ معارف اسلامی به کشورهای مختلف اعزام می کند. در برنامه های کوتاه مدت و بلند مدت این مرکز معمولا دانشجویانی که دروس عمومی و تخصصی را گذرانده باشند، به کشورهای متبوع خود اعزام می شوند (بنی احمد، ۱۳۸۵، ص ۳).

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع) از دیگر مراکزی است که آموزش، پژوهش و نشر قرآن در محور فعالیت های آن است. در عین حال به امر آماده سازی طلاب جوان برای اعزام به خارج از کشور می پردازد (سایت مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)، ۱۳۸۷).

در زمینه فعالیت های تبلیغی در فضای مجازی نیز در ایران اقداماتی انجام شده است. «مرکز جهانی نشر فرهنگ و معارف اسلامی مبلغ» نهادی است که به امر تبلیغ معارف دینی به خصوص آموزه های شیعی در اینترنت می پردازد. این مرکز تا کنون طرحهای مختلفی را برنامه ریزی و اجرا نموده است که مهمترین آنها عبارتند از: ایجاد اولین شبکه مبلغین به صورت تصویری در شبکه جهانی اینترنت و اجرای طرح اهداء رایگان نرم افزار های اسلامی و قرآنی برای ترویج معارف اسلامی به شیوه الکترونیکی (سایت مرکز جهانی نشر فرهنگ و معارف اسلامی مبلغ، ۱۳۸۷).

بخش دیگری از فعالیت های ایران در زمینه فرهنگی مذهبی را می توان در حوزه وظایف و عملکرد سازمان حج و زیارت جستجو کرد. این سازمان در کشورهای عربستان سعودی، عراق و سوریه نمایندگی هایی را دایر کرده

است که این نمایندگی ها در زمینه فرهنگی مذهبی فعالیت می کنند. نمایندگی های این سازمان علاوه بر ساماندهی امور زائران ایرانی که به این کشورها سفر می کنند، در زمینه برقراری مناسبات با زائران ایرانی مقیم دیگر کشورها و نیز مسلمانان و شیعیانی که از نقاط مختلف جهان برای زیارت به این کشورها سفر می کنند، برنامه ریزی و فعالیت می کنند. در عربستان سعودی - که به دلیل مراسم حج تمتع و عمره امکان برقراری تعاملات مختلف بیشتر فراهم می شود - نمایندگی های سازمان حج و زیارت همه ساله جلسات، همایش ها و هم اندیشی های متعددی را بر گزار می کنند. تاکید بر مهترین ضرورت دنیای اسلام یعنی حفظ و افزایش وحدت بین مسلمانان و تشریح آموزه ها و معارف تشیع از مهمترین محور های این گونه گردهمایی ها است. به عنوان نمونه می توان به همایش هایی با عناوین «تقریب»، «قدس»، «ایرانیان» و «نخبگان» اشاره کرد که همه ساله در عربستان برگزار می گردد (ولی، ۱۳۸۸، مصاحبه حضوری).

سازمان حج و زیارت همچنین هر ساله تعداد قابل توجهی مبلغ ایرانی به کشورهای عربستان، عراق و سوریه اعزام می کند که به دلیل محرمانه بودن، بیان آمار و اطلاعات آن ممکن نیست.

جدول ۳- نمایندگی های سازمان حج و زیارت در خارج از کشور

کشور	عربستان سعودی	عراق	سوریه
شهر	مکه مدینه جده	نجف کربلا	دمشق زینبیه

منبع: احمدی، ۱۳۸۸

در حوزه بهداشت و درمان

جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران تعداد ۲۶ بیمارستان و درمانگاه را در کشورهای مختلف، بویژه در کشورهای شیعه نشین ایجاد کرده است. این جمعیت در کشورهای لبنان و امارات عربی متحده (دوبی) اقدام به تاسیس بیمارستان کرده و در کشورهای عراق، آذربایجان، افغانستان (کابل، هرات، قندهار و زرنج)، پاکستان، سوریه، فلسطین، یمن، تاجیکستان، ازبکستان، ارمنستان، سریلانکا، اتیوپی، گینه، کنگو، مالی، نیجر، غنا، کنیا، ساحل عاج، زیمبابوه و سودان درمانگاه راه اندازی کرده است. پیشنهاد یا درخواست تاسیس درمانگاه بوسیله مقامات کشورهای متعدد دیگری نیز به جمعیت هلال احمر ایران ارائه شده است (آشنایی با جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۷-بروشور روابط عمومی).

در این زمینه باید به فعالیت های برون مرزی وزارت جهاد سازندگی نیز توجه کرد. عملکرد جهاد سازندگی سابق در حوزه بهداشت و درمان شامل تاسیس، بازسازی، تجهیز و همچنین تامین بخشی از داروهای مورد نیاز، تامین کادر پزشکی و پرستاری ایرانی و بومی بوده است. در طی سالهای ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۸ بالغ بر ۱۶۷۲۱۲۸ نفر از خدمات بهداشتی و درمانی جهاد که به صورت رایگان و یا با دریافت مبالغ بسیار کم به انجام رسیده است در کشورهای مختلف استفاده کرده اند (گزارش اجمالی فعالیت های دفاتر برون مرزی جهاد سازندگی سابق، ۱۳۸۷، ص ۶).

جدول ۴- فعالیت های فرامرزی ایران در بخش بهداشت و درمان بوسیله وزارت جهاد (۱۳۶۵-۱۳۷۸)

عنوان	تانزانیا	غنا	لبنان	سودان	سیرالئون	آلبانی	بوسنی	پاکستان	جمع	واحد
بازسازی بیمارستان و درمانگاه	۸	۳	۳	۱	۲	۴	-	۲	۲۳	باب
تجهیز بیمارستان و درمانگاه	۶	۳	-	۲	۲	۵	-	۲	۲۰	باب
آموزشهای بهداشتی	۳۰۰	۶۵	-	۱۲۵	۱۳۶۰	۱۳۸۰	-	-	۳۲۳۰	نفر
ارائه خدمات درمانی	۲۵۰۵۰	۳۵۰۰	-	۱۴۴۸۸۱	۱۳۹۲۰۰	۱۱۵۹۴۹۷	-	-	۱۴۷۲۱۲۸	نفر

منبع: احمدی، ۱۳۸۸

همچنین خدمات بهداشتی درمانی قابل توجهی بوسیله نمایندگی های کمیته امداد امام خمینی در برخی از کشورهای منطقه از جمله افغانستان، آذربایجان، عراق، لبنان، سوریه، تاجیکستان، فلسطین و کومور ارائه می شود. به عنوان مثال کمیته امداد در سال ۱۳۸۵ هـ ش در کشور سوریه بالغ بر ۴۰۷۵۶۶۸ لیتر سوریه صرف درمان ۵۷۵ خانوار با جمعیت ۲۸۵۶ نفر کرده است. این کمیته در افغانستان نیز با دایر نمودن درمانگاه در شهر کابل اقدام به تأمین لوازم پزشکی و دارو، معاینه و معالجه نموده است. همچنین ارائه خدمات درمانی به خانواده های تحت حمایت در هرات، مزارشریف و زرنج در این کشور از دیگر خدمات درمانی کمیته امداد بوده است. هزینه خدمات درمانی ارائه شده در سال ۱۳۸۶ برابر ۸۱۶۶۵۰ افغانی معادل ۱۶۳۳۳۳ دلار بوده است (سایت کمیته امداد امام خمینی، ۱۳۸۸).

جدول ۵- هزینه خدمات درمانی انجام شده بوسیله کمیته امداد در افغانستان در سال ۱۳۸۶ (مبالغ هزینه به افغانی)

کابل	هرات	مزارشریف	زرنج	جمع
۲۲۶۵۰۰	۲۸۹۶۵۰	۴۹۹۰۰	۲۵۰۶۰۰	۸۱۶۶۵۰

منبع: www.emdad.ir

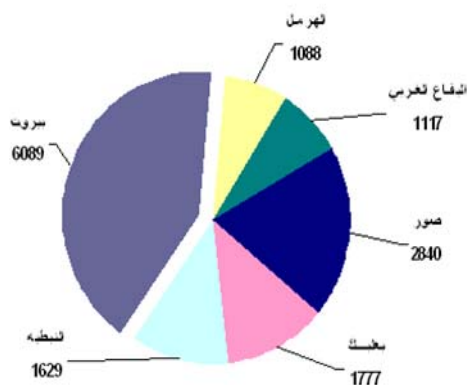
در زیر برخی از خدمات بهداشتی درمانی کمیته امداد امام خمینی به مردم کشورهای شیعه نشین لبنان و آذربایجان و نیز کشور تاجیکستان در قالب جدول و نمودار ارائه شده است:

جدول ۶- انواع خدمات درمانی ارائه شده بوسیله کمیته امداد در لبنان در سال ۱۳۸۵

انواع خدمات	تعداد	هزینه (دلار)
معاینه یا درمان سرپایی	۲۶۲۷	۱۷۴۵۰
بستری	۵۴۸	۲۸۲۰۲
عمل جراحی	۲۸۷	۲۴۳۲۲
چشم پزشکی	۱۱۹	۱۹۸۲
دارو	۸۸۰۳	۱۲۲۱۱۴
آزمایشگاه، رادیولوژی، نوار قلب و مغز	۱۶۰۵	۲۸۸۱۴
وسایل توانبخشی و فیزیوتراپی	۸۴	۴۶۲۳
شیمی درمانی و سرطان	۶۴	۲۸۵۳
دندانپزشکی	۲۲۲	۱۷۲۷۲
تزریقات و پانسمان	۳	۶۷
سایر	۱۷۸	۸۴۴۴
جمع	۱۴۵۴۰	۲۵۶۱۴۳

منبع: www.emdad.ir

تعداد موارد خدمات درمانی
عددالحالات الخدمات الصحية

نمودار ۱- خدمات درمانی ارائه شده بوسیله کمیته امداد در مناطق مختلف لبنان

منبع: www.emdad.ir

جدول ۷- انواع خدمات درمانی ارائه شده بوسیله کمیته امداد در شهرهای مختلف جمهوری آذربایجان در سال ۱۳۸۶

نام شاخه	اداره کل	باکو	لنکران	گویچای	گنجه	جمع
معالجه بیمار	۲۸۹۸	-	-	-	-	۲۸۹۸
تأمین دارو	۲۲۷۳	۳۵۷	۲۴۳	۲۸۷	۲۹۷	۳۴۵۷
خدمات تشخیصی و غیره	-	۴۹۸	-	-	-	۴۹۸
مبلغ هزینه (منات)	۸۵۲۷	۱۸۱۲۸	۴۵۱۵	۴۱۹۳	۶۱۸۴	۴۱۵۴۷

منبع: www.emdad.ir

جدول ۸- انواع خدمات درمانی ارائه شده بوسیله کمیته امداد در مناطق مختلف تاجیکستان در سال ۱۳۸۶

نام شاخه	اداره کل	قرقان تپه	کولاب	وحدت	نورآباد	جمع
بستری بیمار	۱۰۰	-	-	-	-	۱۰۰
تأمین دارو	۳۳۹۹	۱۷۸	۱۷۰	۳۱	۴۰	۳۸۱۸
مبلغ هزینه - سامانی	۵۶۷۸۱	۷۵۷۵	-	-	-	-

منبع: www.emdad.ir

یکی از نهادهای فعال بعد از انقلاب در ایران در زمینه مسائل توسعه و عمران وزارت جهاد سازندگی پیشین و جهاد کشاورزی کنونی است. این نهاد از سال ۱۳۶۵ تا کنون توانسته است در کشورهای مختلف اقدام به فعالیت های گوناگون نماید. اقدامات وزارت جهاد کشاورزی عمدتاً در زمینه احداث، تکمیل و یا بازسازی واحدهای آموزشی، فنی و فرهنگی، شبکه آب و فاضلاب روستایی، تأسیسات آبیاری، کشاورزی، راه و پل روستایی، بازارچه های محلی، طرح های آبخیزداری و ... بوده است (برنامه اجرایی دفاتر نمایندگی وزارت جهاد کشاورزی در خارج از

کشور، ۱۳۸۷، ص ۱۳). در سال ۱۳۶۵ بخش «دفتر برون مرزی» وزارت جهاد سازندگی تشکیل شد و نمایندگی های این وزارتخانه در کشورهای آسیایی (لبنان، افغانستان، پاکستان) کشورهای آفریقایی (تانزانیا، غنا، سیرالئون، سودان، کومور، گامبیا) کشورهای اروپایی (بوسنی هرزگوین، آلبانی) تاسیس گردید (گزارش اجمالی فعالیت های دفتر برون مرزی جهاد سازندگی سابق، ۱۳۸۷، ص ۳). نحوه عملکرد این نمایندگی ها در برخی از کشورها موفقیت آمیز بوده و باعث شده تا به صورت الگو مطرح شوند. جهادالبناء لبنان به عنوان نمونه با الگوی برداری از جهاد سازندگی ایران تاسیس شد و فعالیت های عمرانی خود را آغاز کرد (عسکری، ۱۳۸۸، مصاحبه حضوری).

جدول ۹- فعالیت های فرامرزی ایران در بخش توسعه و عمران بوسیله وزارت جهاد (۱۳۶۵-۱۳۷۸)

عنوان	تانزانیا	غنا	لبنان	سودان	سیرالئون	آلبانی	بوسنی	پاکستان	جمع	واحد
خدمات مکانیزه کشاورزی	۱۱۰۱۵	۱۵۹۸۲	۱۰۰	۲۹۱۷۶	۱۳۵۰	۳۳۸۱	-	-	۶۱۰۰۴	هکتار
توسعه دامپروری	۴۵۰	۳۹۰	۶۲۰	-	-	-	۱۳۲	۱۰	۱۶۰۲	خانوار
توسعه و بهبود زراعت	۴۶۸۰	۲۸۳۲	۵۰	۱۱۶۶۷	۷۸	۳۷۵	-	-	۱۹۶۸۲	هکتار
صنایع روستایی	۱۸	۶۵	-	-	۳	۱	۶	۱	۹۴	مورد
احداث، تعمیر و نگهداری راه	۲۵۰	۲۶	-	۳۱۳	-	۰/۷	-	-	۵۸۹/۷	کیلومتر
احداث و بازسازی ساختمان	۶۶	۶۲	۳۴۱۱	۴	۷	-	۱۲	۴	۳۵۶۶	باب
تاسیسات آبی و آبیاری	۳۰	۱۱	۱	-	-	۱۱	-	-	۵۳	مورد
متفرقه	۹۰	۶۵	۱۴	۲۹	۱۰	۹	۱۵	-	۲۳۲	مورد

منبع: احمدی، ۱۳۸۸

در حال حاضر فعالیت های فرامرزی ایران در زمینه توسعه و عمران با نام «صدور خدمات فنی مهندسی» بوسیله سازمانهای متعددی از جمله سپاه پاسداران ادامه دارد. قرار گاه سازندگی خاتم الانبیا به عنوان یک نهاد غیر دولتی در این زمینه پروژه های بزرگی را در کشورهای مختلف به اتمام رسانده است. از جمله مهمترین این پروژه ها می توان به «تونل ازمر» در عراق به طول ۲۴۰۰ متر و «خط انتقال گاز» در ارمنستان به طول ۴۰ کیلومتر اشاره کرد (گلپور، ۱۳۸۸، مصاحبه حضوری).

در عصر حاضر بهره گیری از رادیو و تلویزیون به عنوان دو رسانه ارتباطی سریع و در دسترس، یک ضرورت اجتماعی و بخشی جدایی ناپذیر از زندگی نوین افراد بشر محسوب می شود.

سابقه استفاده گسترده از رسانه ها برای تبلیغ در میان ادیان دیگر مثل مسیحیت بسیار بیشتر است. رادیو واتیکان، روزانه به ۳۶ زبان برنامه پخش می کند. یک گروه مسیحی به نام «بایست ها» ۱۱۲ ایستگاه رادیویی در ۳۸ سرزمین دارد. در سال ۱۹۸۰ میلادی تنها برای رادیوی جنوب شرقی آسیا، بودجه یی معادل ۲۰ میلیون دلار اختصاص یافت. این رادیو به ۲۸ زبان آسیایی برنامه پخش می کند. واتیکان همچنین در سراسر دنیا پنج هزار مجله و روزنامه در دو میلیارد تیراژ منتشر می کند. در خود واتیکان افزون بر روزنامه ی ایتالیایی - که از ۱۲۰ سال پیش تاکنون منتشر

می‌شود - همه هفته مجله‌های متنوعی به زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، اسپانیایی و پرتغالی روانه‌ی بازار می‌سازد. یک جمعیت مذهبی - که در ترویج آیین مسیحیت فعالیت می‌کند - روزنامه‌یی به نام «برج مراقبت» دارد که به هشتاد زبان و در تیراژ هشت میلیون منتشر می‌شود (امیرخانی، ۱۳۷۸، ص ۶۲).

تحولات سیاسی و اجتماعی سال‌های اخیر در نقاط مختلف جهان، حاکی از ظهور و تشدید جنگ رسانه‌ای بر سر تسخیر افکار عمومی و ایجاد تغییرات دلخواه در فرهنگ و سبک زندگی مخاطبان است. دو رسانه رادیو و تلویزیون به لحاظ جاذبه‌های خاص خود و حضور گسترده‌ای که در زندگی مخاطبان دارند، به تناسب محتوا و پیام‌هایی که منتشر می‌سازند، می‌توانند ساختار شخصیتی، عقیدتی، رفتاری و نهایتاً بافت فرهنگی و اجتماعی جامعه را تحت تأثیر قرار دهند (سایت سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۷). در این میان به نظر می‌رسد که ملت‌های ساکن در خاورمیانه با توجه به سرعت تحولات و اهمیت تغییراتی که رخ می‌دهد، هدفی مهم و بزرگ باشند.

حضور ایران نیز در این رقابت رسانه‌ای مشهود است. حوزه برون مرزی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۲ به سطح معاونت ارتقاء یافت و دامنه کاری خود را گسترش داد. در همین سال سنگ بنای پخش برنامه‌های تلویزیونی برون مرزی با آغاز به پخش سیما عربی برای مخاطبان عرب زبان آنسوی مرزها نهاده شد (سایت شبکه جهانی سحر، ۱۳۸۷). هم‌اکنون سازمان صدا و سیما در زمینه رسانه‌های تصویری، علاوه بر راه اندازی شبکه‌های متنوع داخلی، موفق شده است در بُعد برون مرزی نیز با تاسیس پنج شبکه تلویزیونی جهانی جام جم ۱-۲-۳، العالم، سحر، الکوثر و پرس تی وی به نقش آفرینی بپردازد. این شبکه‌ها با پخش برنامه‌های گوناگون، ایرانیان، مسلمانان و سایر مخاطبان در خارج از کشور را پوشش می‌دهند. همچنین در زمینه رسانه‌های صوتی رادیوهای برون مرزی ایران به بیش از ۳۰ زبان و گویش مختلف از جمله انگلیسی، آلمانی، فرانسوی، روسی، اسپانیایی، آلبانی، بوسنیایی، ایتالیایی، عربی، ترکی، ارمنی، هندی، ژاپنی، اردو، دری، چینی و ... اخبار و برنامه‌های متنوع و ویژه‌ای را به وقت کشورهای اروپا، آمریکا، آسیا و آفریقا پخش می‌کنند (سایت سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۷).

در حال حاضر شبکه جهانی جام جم برنامه‌های خود را به زبان فارسی و با هدف گسترش ارتباط ایرانیان خارج از کشور با وطن، پاسخگویی به نیاز مخاطبان ایرانی و فارسی‌زبانان خارج از کشور، توجه به فرهنگ اصیل ایرانی - اسلامی، اطلاع رسانی از رویدادها و حفظ هویت ایرانی برای ایرانیان خارج از کشور تولید و پخش می‌کند. (سایت شبکه جهانی جام جم، ۱۳۸۲). همچنین سایت شبکه جهانی جام جم در فضای مجازی راه اندازی شده که به نظر می‌رسد پشتیبان خوبی برای کانال‌های تلویزیونی این شبکه باشد. این سایت با دارا بودن ۱۱۵ بانک اطلاعاتی در انواع زمینه‌های مختلف درگاه بسیار خوبی برای ایرانیان خارج از کشور یا داخل ایران به شمار می‌رود (خبرگزاری وینا، ۱۳۸۶).

شبکه العالم نیز از طریق کانال‌های ماهواره‌ای هات‌برد، عرب ست، تله استار ۵، تله استار ۱۲، آسیاست، آسیاست ۲ و عرب ست ۳ برای مخاطبان عرب‌زبان به صورت شبانه‌روزی پخش می‌شود (همشهری آنلاین، ۱۳۸۷). مقر این شبکه در تهران است. محدوده فعالیت آن عمدتاً در منطقه خاورمیانه بوده و برنامه‌های آن در کشورهای عراق، مصر، موریتانی، الجزایر، سوریه، لبنان، اردن و فلسطین پخش می‌شود. شبکه العالم در شهرهای بغداد، بیروت، غزه، رام

الله، واشنگتن، نیویورک و ... دفتر خبری دارد. شبکه العالم هم اکنون دارای ۵۲ خبرنگار در ۴۰ کشور است و می‌تواند غالب خواسته‌های مخاطبین را انعکاس دهد (ویکی پدیا، ۱۳۸۷).

همچنین شبکه جهانی سحر که اولین و با سابقه ترین شبکه تلویزیونی برون مرزی ایران به شمار می‌رود، با هدف معرفی انقلاب اسلامی در ورای مرزهای جغرافیایی ایران، تبیین بنیانهای اندیشه سیاسی اسلام، دیدگاه اسلام در خصوص استقلال و نفی ظلم و ظلم پذیری ملتها، معرفی زمینه های تاریخی، اجتماعی و سیاسی قیام مردم ایران، وقوع، علل و اسباب پیروزی انقلاب اسلامی، معرفی شخصیت و نظرات امام خمینی (ره) و ... به فعالیت مشغول است. هم اکنون ۶ گروه برنامه ساز، سیمای در حال فعالیت این شبکه را تشکیل می دهند که عبارتند از: سیمای آذری، سیمای انگلیسی، سیمای فرانسه، سیمای کردی، سیمای بوسنی و سیمای اردو (سایت شبکه جهانی سحر، ۱۳۸۷).

شبکه جهانی الکوثر نیز با ۱۹ ساعت پخش در شبانه روز (از طریق ماهواره های هات برد، نایل ست و عرب ست) توانسته است مخاطبان بسیاری در کشورهای عربی و شمال آفریقا بیابد (مجتهد، ۱۳۸۶، ص ۲۴). کشورهای عراق، عربستان، لبنان، بحرین، کشورهای حاشیه خلیج فارس و شمال آفریقا به ترتیب از علاقه مندان به این شبکه تلویزیونی هستند. (خبرگزاری ایرنا، ۱۳۸۷).

در اینجا باید به شبکه تلویزیونی ۲۴ ساعته پرس تی وی ایران (*Press TV*) به عنوان نخستین شبکه خبری تلویزیونی انگلیسی زبان ایران اشاره شود که با هدف برقراری ارتباط با مردم مناطق مختلف جهان و انتقال دیدگاه های جمهوری اسلامی ایران تاسیس شده است. پایگاه اصلی شبکه در تهران است و خبرنگاران مقیم بسیاری در نقاط مختلف جهان دارد. پرس تی وی دارای ۴۰۰ کارمند در داخل ایران و ۲۶ خبرنگار محلی در شهرهای مهم جهان از جمله لندن، بیروت و دمشق، غزه، بیت المقدس، رام الله و ساحل غربی رود اردن، نیویورک، واشنگتن و ... است (ایرنا - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۲ تیر ۱۳۸۶). بنابراین ساختار این شبکه بر اساس "کادر و خبرنگاران خارجی" به همراه "مدیریت ایرانی" شکل گرفته و تحولی مثبت در سنت رسانه ای کشور ایجاد کرده است (سایت الف، ۱۱ تیر ۱۳۸۶). مخاطبان اصلی شبکه مردم انگلیسی زبان و مخاطبان اروپایی و آمریکایی هستند (روزنامه شرق، ۱۱ تیر ۱۳۸۶). شعار این شبکه «خبر از نگاه جدید» برای شکستن سلطه رسانه های گروهی غربی عنوان شده است. پرس تی وی شکستن انحصار قوی رسانه های غربی، به وجود آوردن پلی میان فرهنگ های مختلف و تاکید بر نمایش تفاوت ها و مشترکات سیاسی و فرهنگی با توجه به شرایط انسانی را به عنوان اهداف اصلی خود پی گیری می کند (سایت شبکه پرس تی وی، دی ماه ۱۳۸۷). در حال حاضر این شبکه روزانه در حدود ۲ ساعت برنامه های خبری و مستند تولید می کند که پیش بینی می شود تولید این برنامه ها تا ۶ ساعت در روز افزایش یابد. به گفته مدیر شبکه، برنامه های زنده فعلاً از واشنگتن، نیویورک، لندن، بیروت و دمشق پخش می شوند و قرار است در مصر و فلسطین هم این کار راه بیفتد (روزنامه شرق، ۱۱ تیر ۱۳۸۶).

در زمینه فعالیت های رادویی نیز شبکه جهانی «صدای آشنا» شامل ۳ کانال (کانال ۱ ویژه اروپا)، (کانال ۲ ویژه آمریکا)، (کانال ۳ ویژه آسیا و اقیانوسیه) است که با گروه های برنامه ساز مجزا با توجه به حوزه جغرافیایی مخاطبان خود بصورت ۲۴ ساعته برنامه های خود را در قالب ۹۰ عنوان برنامه هفتگی در موضوعات متنوع و تخصصی تهیه و

پخش می‌کنند (خبرگزاری فارس، ۲۸ دی ۱۳۸۷). این شبکه از طریق پنج ماهواره گلاکسی ۲۵، تله استار ۱۲، آسیا ست، هات برد ۸ و اینتل ست ۹۰۲ برنامه های خود را منتشر می‌کند (همشهری آنلاین، ۱۳۸۷). همچنین این ۳ کانال از طریق سایت اینترنتی به نشانی (www.sedayeashna.ir) در شبکه اینترنت نیز برای مخاطبان قابل دریافت است و کاربران در هر نقطه از جهان می‌توانند برنامه‌های مورد علاقه خود را بشنوند (سایت شبکه جهانی صدای آشنا، ۱۳۸۷).

بیشتر ادیان و آیین‌های مذهبی از جمله اسلام توجه خاصی به فعالیت‌های تربیت بدنی و ورزش دارند و راهکارهایی را در این زمینه به پیروان خود پیشنهاد می‌دهند. بی‌تردید رواج فعالیت‌های ورزشی در حفظ سلامتی، تقویت نشاط و شادابی، افزایش روحیه جوانمردی، بروز استعدادها و توانایی‌ها، ارتقای خود باوری و جلوگیری از خمودگی و افسردگی در میان مردان و زنان یک جامعه تاثیر بسزایی دارد. روشن است که بخش عمده‌ای از این اهداف مهم در میادین بین‌المللی و در جریان مسابقات و رقابت‌های جدی حاصل می‌شود. با اینحال در بسیاری از موارد، مغایرت میان الگوهای رایج در ورزش جهان و اعتقادات و باورهای مذهبی بوجود می‌آید. این موضوع بویژه در باره بانوان مسلمان به معضلی اساسی تبدیل شده و حضور کم‌رنگ آنان را در میدانهای جهانی و منطقه‌ای به دنبال داشته است. برای حل این مشکل، ایران بعد از انقلاب اسلامی نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح منطقه‌ای و در حوزه کشورهای جهان اسلام دست به اقداماتی زده و به موفقیت‌هایی دست یافته است. تشکیل «فدراسیون اسلامی ورزش زنان»، برگزاری چهار دوره بازی‌های بانوان کشورهای اسلامی و تلاش برای برگزاری دومین دوره بازی‌های همبستگی کشورهای اسلامی از جمله مهمترین این موارد است.

در سال ۱۳۶۹ ش (۱۹۹۳ م) و در جریان دومین جلسه هیات اجرایی کمیته ملی المپیک، به پیشنهاد خانم فائزه هاشمی، نایب رئیس وقت کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران و با موافقت آقای خوان آنتونیو سامارانش، رئیس کمیته بین‌المللی المپیک و آقای شیخ احمد الفهد الصباح، رئیس شورای المپیک آسیا و حمایت آقای هاشمی رفسنجانی، رئیس جمهور وقت ایران، تشکیل شورای همبستگی ورزش بانوان (فدراسیون اسلامی ورزش زنان) مطرح و به تصویب رسید. به این ترتیب فدراسیون اسلامی ورزش زنان در چهارچوب منشور المپیک، برگزاری مسابقات ورزشی در عین حفظ و حراست از اصول و موازین اسلامی، تقویت همبستگی در میان بانوان مسلمان و تعالی هویت اسلامی زنان در میادین ورزشی، تحکیم مبانی، عدم تبعیض نژادی و طبقاتی بر طبق موازین اسلامی، ارتقاء فرهنگ ورزشی و گسترش و تقویت کادر ورزشی و تشکیل دوره‌های آموزشی در رشته‌های مختلف را در برنامه کاری خود قرار داده است (سایت فدراسیون اسلامی ورزش زنان، ۱۳۸۷).

به دنبال تشکیل فدراسیون اسلامی ورزش زنان، نخستین دوره بازی‌های بانوان کشورهای اسلامی در سال ۱۹۹۳ م در تهران برگزار شد. فائزه هاشمی به دلیل اینکه زنان نمی‌توانند بدون حجاب کامل در مسابقات بین‌المللی به رقابت بپردازند، این بازی‌ها را پایه‌گذاری کرد. ضرورت‌های زیر در پایه‌گذاری این بازی‌ها قابل‌تامل بوده است:

الف- زنان مسلمان نمی‌توانند بدون روسری و لباس محافظ بانوان و به‌طور کلی حجاب کامل اسلامی از نظر اسلام، در تمامی رشته‌های ورزشی و بین‌المللی رقابت کنند.

ب- انگیزه دادن به بانوان مسلمان و رقابت برای رسیدن به رکوردهای جهانی و کسب مدال در بازی‌های منطقه‌ای، قاره‌ای، جهانی و المپیک.

ج- این بازی‌ها می‌تواند یک رویداد بین‌المللی لقب بگیرد و نتایج این بازی‌ها در کارنامه بانوان ورزشکار و فدراسیون‌های ورزشی جهانی ثبت شود.

پس از برگزاری موفقیت‌آمیز اولین دوره این بازیها که مورد استقبال بانوان مسلمان در جهان اسلام قرار گرفت، دومین دوره آن نیز در سال ۱۹۹۷م در تهران برگزار گردید که از نظر کیفیت و نیز از نظر تعداد کشورها و تیم‌های شرکت‌کننده افزایش قابل توجهی داشت. همچنین سومین دوره این بازیها در سال ۲۰۰۱م به طور همزمان در شهرهای تهران و رشت با حضور ۸۴ تیم از ۳۴ کشور جهان انجام شد. به دنبال آن چهارمین دوره بازی‌های اسلامی زنان در سال ۲۰۰۵م در تهران با حضور ۲۰۰ تیم از ۴۴ کشور اسلامی برگزار شد که حضور بانوان مسلمان از کشورهای ایالات متحده، آلمان، انگلیس و ژاپن برای اولین بار در این دوره از مسابقات جالب توجه بود (سایت فدراسیون اسلامی ورزش زنان، ۱۳۸۷).

همچنین تلاش برای برگزاری دومین دوره بازی‌های همبستگی کشورهای اسلامی در این زمینه قابل توجه است. همانطور که اشاره شد، بازی‌های کشورهای اسلامی ابتدا فقط برای بانوان و در ایران برگزار می‌شد. اما در سال ۲۰۰۵م، عربستان سعودی با پیروی از الگوی ایران تصمیم گرفت این بازیها را برای آقایان نیز برگزار کند. بدین ترتیب چهار شهر عربستان سعودی (مکه، مدینه، جده و طائف) در سال ۲۰۰۵م میزبان ورزشکاران مسلمان از ۵۷ کشور اسلامی بودند. اهمیت داشتن کعبه برای مسلمانان و انجام بخشی از این بازیها در شهرهای مقدس مکه و مدینه، باعث شد تا این مسابقات مورد استقبال ورزشکاران مسلمان قرار بگیرد.

براساس اخبار منتشر شده، تلاشهای مقامات ورزشی ایران باعث شده تا میزبانی ایران برای دومین دوره بازی‌های همبستگی کشورهای اسلامی قطعی شود. بر این اساس، دومین دوره این مسابقات در ۱۳۸۹ش (۲۰۱۰م) در شهرهای تهران، اصفهان و مشهد برگزار خواهد شد. پیش‌بینی می‌شود در این مسابقات که بزرگترین رقابت ورزشی پس از انقلاب در ایران خواهد بود، بیش از ۵۰ کشور اسلامی و نزدیک به ۹ هزار ورزشکار مسلمان شرکت نمایند (خبرگزاری مهر، ۱۳۸۷/۱۲/۱۰).

نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی به عنوان یک تحول بزرگ در کانون جغرافیایی جوامع شیعی رخ داد و پس از آن ایران با ماهیت انقلابی و شیعی تلاش کرد تا نقش‌آفرینی خود را در عرصه منطقه‌ای و جهانی آغاز کند. قدرت‌یابی شیعه در کانون (ایران) یا به عبارتی برخوردار شدن آن از ماهیت ژئوپلیتیک، باعث شد تا حوزه نفوذ ایران در مناطق پیرامونی گسترش یابد. چرا که ایران مکملهای فضایی اطراف خود را که از نظر مذهبی با او احساس سنخیت و اشتراک می‌کند، جزء تعلقات ژئوپلیتیک خود به شمار می‌آورد و نسبت به آنها حساسیت نشان می‌دهد. نتیجه این مقاله نشان داد که ایران به عنوان کانون جوامع شیعی و وزنه‌ای قابل توجه در جهان اسلام، پس از انقلاب اسلامی نقش‌آفرینی منطقه‌ای و جهانی خود را در این زمینه شروع کرد. فعالیت‌های مختلف فرهنگی، مذهبی، بهداشتی، درمانی، عمرانی، رسانه‌ای، ورزشی و... در خارج از مرزها، حاکی از عملکرد بین‌المللی ایران بعد از انقلاب است. به دیگر سخن این نمونه‌ها نشانه حضور و نقش‌آفرینی قابل توجه ایران در ماورای مرزهای ملی اش است.

به این ترتیب مشخص می شود که ایران در ابعاد مختلف، به خصوص از نظر عامل فرهنگ و تمدن ایرانی و بحث اسلام و تشیع، به صورت مرکزی در میان پیرامونی های خود عمل می نماید. از طرفی ایران با موقعیت منحصر به فرد خود در منطقه، با مجهز بودن به ابزار و امکانات طبیعی، جمعیتی، انرژی، نیروی انسانی و ... می تواند مدیریت و رهبری دنیای شیعه و بخشی از جهان اسلام را بر عهده داشته باشد. از طرفی با ایجاد وحدت و همدلی در میان فرقه های گوناگون شیعه مانع ضعف و از هم گسیختگی آنان شود. از طرفی دیگر با در پیش گرفتن یک استراتژی مشخص و حساب شده و برقراری مناسبات مطمئن و منطقی با پیرامونی های خود در جهت خنثی کردن ایده هلال شیعی بکوشد و در عین حال تلاش نماید تا فرایند قدرت یابی شیعیان که در سالهای اخیر حرکت طبیعی خود را آغاز کرده و به سمت احقاق حقوق فراموش شده خود در جریان است تداوم یابد. بدون تردید نتیجه این فرایند که برخورداری اکثریت و اقلیت های شیعه از قدرت سیاسی در کشورهای گوناگون منطقه به نسبت وزن جمعیتی خود است، می تواند احساس رضایت آنان را در پی داشته و در نتیجه به کاهش کدورتها و اختلافات با سایر مذاهب اسلامی بینجامد و در نهایت در مسیر وحدت کلی تمام جهان اسلان قرار گیرد.

منابع

- آرنت، هانا (۱۳۶۱). انقلاب. ترجمه عزت‌اله فولادوند. تهران: خوارزمی
- آشنایی با جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۷). [بروشور روابط عمومی].
- آشوری، داریوش (۱۳۸۶). دانشنامه سیاسی؛ فرهنگ اصطلاحات و مکتبهای سیاسی. تهران: انتشارات مروارید
- ادهم‌نژاد، محمد تقی (۱۳۸۲). «سفیر اسلام در آلمان». نشریه مبلغان. مرداد ۱۳۸۲. شماره ۴۴
- امیرخانی، علی (۱۳۷۸). «نگاهی به روش‌های پیام‌رسانی مبلغان مسیحی». نشریه مبلغان. بهمن ۱۳۷۸. شماره ۲
- برنامه اجرایی دفتر نمایندگی وزارت جهاد کشاورزی در خارج از کشور (۱۳۸۷). وزارت جهاد کشاورزی؛ معاونت مجلس، امور بین الملل و توسعه همکاری های آفریقا
- بنی احمد، --- (۱۳۸۵). ۳۵۰ مبلغ غیر ایرانی به کشورهای خود اعزام می شوند. روزنامه رسالت. ۱۳۸۵/۴/۱۴
- پستا، حسن (۱۳۸۴). فرهنگ روابط بین الملل. تهران: فرهنگ معاصر
- جام جم آنلاین (۱۳۸۷).
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۵). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، مشهد: انتشارات پاپلی؛ پژوهشکده امیر کبیر
- _____ (۱۳۸۶). قدرت و منافع ملی؛ مبانی، مفاهیم و روشهای سنجش. تهران: نشر انتخاب
- خبرگزاری ایرنا (۱۳۸۷).
- خبرگزاری فارس (۱۳۸۷).
- خبرگزاری مهر (۱۳۸۷).
- خبرگزاری وینا (۱۳۸۶).
- دانشنامه آزاد ویکی‌پدیا (۱۳۸۷).
- روشن، علی اصغر و فرهادیان، نور اله (۱۳۸۵). فرهنگ اصطلاحات جغرافیای سیاسی - نظامی. تهران: دانشگاه امام حسین (ع)؛ موسسه چاپ و انتشارات
- روزنامه شرق، ۱۱ تیر ۱۳۸۶
- روشندل، جلیل (۱۳۷۴). امنیت ملی و نظام بین المللی. تهران: انتشارات سمت

سایت الف (۱۳۸۶). پرس تی وی؛ نگاه دنیا به ایران، از چشم ایران.

سایت سازمان تبلیغات اسلامی (۱۳۸۷).

سایت سازمان صدا و سیما (۱۳۸۷).

سایت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (۱۳۸۷).

سایت شبکه پرس تی وی (۱۳۸۷).

سایت شبکه جهانی صدای آشنا (۱۳۸۷).

سایت شبکه جهانی جام جم (۱۳۸۲).

سایت شبکه جهانی سحر (۱۳۸۷).

سایت فدراسیون اسلامی ورزش زنان (۱۳۸۷).

سایت کمیته امداد امام خمینی (۱۳۸۸).

سایت مرکز جهانی نشر فرهنگ و معارف اسلامی مبلغ (۱۳۸۷).

سایت مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع) (۱۳۸۷).

طیب زاده نوری، زهره (۱۳۸۷). آغاز دوره تخصصی تربیت مبلغین در حوزه بین‌المللی توسط مرکز امور زنان و خانواده.

در: <http://www.women.gov.ir>

قوام، عبدالعلی (۱۳۷۰). اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل. تهران: انتشارات سمت

گزارش اجمالی فعالیت های دفاتر برون مرزی جهاد سازندگی سابق؛ از بدو تاسیس تا پایان آذر ماه ۱۳۷۸ (۱۳۸۷). وزارت جهاد کشاورزی؛ معاونت مجلس، امور بین‌الملل و توسعه همکاری های آفریقا

گلدستون، جک. آ (۱۳۷۸)؛ انقلاب؛ گزیده مقالات سیاسی - امنیتی. ترجمه موسسه پژوهشهای اجتماعی. جلد دوم. تهران: بینش

لاکویر، والتر (۱۳۷۸)؛ انقلاب؛ گزیده مقالات سیاسی - امنیتی. ترجمه موسسه پژوهشهای اجتماعی. جلد اول. تهران: بینش

مجتهد، مهدی (۱۳۸۶). «شبکه الکوثر، شبکه ای پر مخاطب برای اتحاد مسلمانان». روزنامه رسالت: شماره ۶۳۲۸، ۱۳۸۶/۱۰/۵

محمدی، حمید (۱۳۸۷). اعزاز هزار مبلغ غیر ایرانی به پنجاه کشور جهان. سایت تبیان. چهارشنبه ۱۳۸۷/۵/۲

مشکی، مجید (۱۳۸۷). آسیب‌شناسی فعالیت‌های مبلغان قرآنی اعزامی ایران به سایر کشورها. خبرگزاری ایکننا. یکشنبه ۶ بهمن ۱۳۸۷

مصاحبه با حمید رضا عسکری، کارشناس فعالیت های برون مرزی وزارت جهاد کشاورزی، اردیبهشت ۱۳۸۸

مصاحبه با عبدالرضا گلپور، کارشناس قرارگاه سازندگی خاتم الانبیا، مرداد ۱۳۸۸

مصاحبه با محمد ولی، مدیر کل ارتباطات معاونت بین‌الملل بعثه مقام رهبری، بهمن ۱۳۸۷

همشهری آنلاین (۱۳۸۷).

Brier, Alan and Calvert, Peter (1982). **Revolution in the 1960**. Political Studies. 32, No.1

Esposito, John. L (1999). The Iranian revolution: its global impact. (Miami: 1999)

www.emdad.ir